FÁY GYULA - RIZNER DEZSŐ

Van-e technika módszertan?

Rizner: Régen találkoztunk Gyulám módszertan ügyben.

Fáy: Azt akarod mondani, hogy *régen bezzeg* találkoztunk módszertan ügyben, de most már egy idő óta nem fontos, mert fontosabb dolgok jöttek közbe?

R: Persze így is lehet érteni. Legutóbb nálad volt a szó. Vállaltad, hogy az általam megszabott keretek között a Zsolnai-Zsolnai féle "tudóska" védelmére (2) érveket hozol, s ebből módszertani elvek kerekednek.

F: Csakhogy Csilla (3) lelőtt.

R: Mert elmondta,hogy el akarod adni a paradigma-fogalmadat?

F: Nem egészen az enyémet. Kuhnét. (4)

R: Kuhnét nem Kuhnét, folytatod vagy nem?

F: A "tervezni-szervezni-viselkedni-értékelni" (5) négy fala közé bemenni?

R: Tanórát tervezni, szervezni, tanórán viselkedni, értékelni.

F: Jó, hogy nem "küzdve küzdni és bízva bízni".

R: Most ezt szándékosan csinálod?

F: Hogy elterelem a szót a keretekről?

R: De pont így! Küzdéssel, bízással?

F: Nem tetszik Madách?

R: Madách? Neked ez Madách? Azt hittem Fitch! (6)

F: Jó, hát Fitch. A két perszonális modalitásával? (7)

R: Szóval azért beszélsz a keretek mellé, mert ma már Fitch nélkül nem tudod végigmondani a technika módszertanról vallott nézeteidet?

F: Na de Dezső! Én is fejlődhetek, nem?

R: Álljunk meg egy pillanatra! Arról volt szó, hogy én a te kérésedre elmondtam néhány minimálszempontot. Állítottam, s te elfogadtad, hogy nem lehet technika módszertanról beszélni, ha nincs szó tanóráról, amit meg kell *tervezni*, melynek tevékenységét meg kell *szervezni*, melynek során a tanárnak megfelelő módon *viselkednie* kell, s melynek végén az eredményt *értékelni* kell. Ezen szempontok figyelembevétele mellett azt mondtad *először*, hogy jelenségszelekció nélkül nem lehet se tervezni, se szervezni, se viselkedni, se értékelni, *másodszor* ugyanis *speciális nyelvi eszközök*, *harmadszor módszer* nélkül sem megy a dolog. Mondd tovább. Van még más is? Talán éppen a fitchi küzdés és bízás kategóriával akarsz kirukkolni?

F: Perszonális modalitásaival.

R: Jó, hát perszonális modalitásaival. Na de csak nem azt akarod mondani, hogy a Kuhn (+Fáy)-féle paradigmafogalom perszonális modalitásokat tartalmaz?
F: Na és ha tartalmaz?
R: Akkor sarkig tárod a kaput a tudásszociológia előtt? (8)
F: Ismeretszociológia. (9)
R: Szóval Hamvast (10) is be akarod csempészni!
F: Állj. Elkalandoztunk. Azt kérdezted, mit akarok Fitch-el. Sugalltad, hogy valamit be akarok csempészni. Sugalltad, hogy a tudományosság definícióját Fitch perszonális modalitásaival akarom keverni. Nem hagytál kibeszélni.
R: Tessék.
F: Köszönöm. Én először tovább akartam mondani, ami Kuhn-tól (szerintem) még hátra volna (ha cikizni akarsz, hát az a bizonyos plusz-Fáy adalék). Ennyi lenne annak leszögezése, hogy a módszertan: tudomány.
R: Ezt mondta el előre Csilla. (11)
F: Ezt. Ezért tehát nem részletezem. Csak összefoglalom. Egy tudomány attól tudomány, hogy:
1. van jelenségköre, amit vizsgál,
2. van nyelve, amit használ a jelenségek leírására,
3. módszere van, amivel következtet,
4. modellje van, amin ellenőriz,
5. illetékessége van (hogy miről beszélhet),
6. érdeklődési köre van,
7. értékismérvei vannak. (12)
R: Elmélete speciel nincs?
F: Nyelve van.
R: Az elmélet az nyelv?
F: Hát persze. Tarskiék is megírták...(13)
R. Na jó ... Az első három pontról kimerítően beszéltünk a múltkor.
F: Rendben is volt minden. Nem? Igaz, hogy le wittgensteinistáztál.
R: Te meg lecímkeragasztóztál.
F: Most mondjam tovább a 4-től 7-ig?
R: Mondjad, bár sejtem: azt fogod mondani, hogy ugyebár modell nélkül nem lehet se tervezni, se szervezni, se viselkedni, se értékelni.
F: Hát igen.
R: Triviális.
F: A többi is ilyen.
R: Persze.
F: Hogyhogy "persze"?
R: Úgy, hogy várható volt.
F: Na és elfogadod?
R: Mit? Hogy legyen a módszertan tudományos?
F: Igen. A fenti értelemben.
R: Még szép.
F: Hogyhogy "még szép"?
R: Úgy, hogy triviális.
F: Neked Kuhn triviális?

R: Nem Kuhn triviális, hanem az, hogy a technika-módszertan legyen tudományos.
F: Na és ez nem elég?
R: De nem ám! Mi van a *differencia specifica*-val?
F: Miféle differencia specifica-val?
R: Hogy mitől technika-módszertan ez a Kuhn-szósz?
F: Aha!
R: Hogyhogy "aha"?
F: Az, hogy most jöttél be a csőbe!
R: Csak nem a Fitch-csőbe?
F: De bizony a Fitch-csőbe!
R: Csak nem azt akarod mondani, hogy ha *tudományosan küzdünk* és *bízunk*, akkor technika-módszertant kapunk?
F: Ha már így poénkodsz, akkor válaszom az, hogy: *csaknem*. Hogy tudniillik az specifikálja a differenciát, hogy hogyan küzdesz és hogyan bízol.
R: Begőzölt eufória. Milyen differenciát akarsz specifikálni? Hogy hogyan küzdjön és bízzon a technikatanár az órán?
F: Közeledsz Dezső, közeledsz!
R: Most kimutatod, hogy se tervezni, se szervezni, se viselkedni, se értékelni nem lehet küzdés és bízás nélkül? Köszönöm. Az újabb közhelyet előre elfogadom.
F: Közhelyet?!!!
R: Közhelyet!
F: De ugye axiómatikus közhelyet?
R: Steril, terméketlen, dogmaszagú közhelyet.
F: Ja, ha nincs orrod a szaglásra! Kartárs! Nem érzed a hajnal szimatát? (14)
R: Nem érzed, hogy kezdünk túl elvontak lenni?
F: Hogyhogy "elvontak"?
R: Te Fitch-ről beszélsz, amikor az iskola egy huncut ficcset sem kap krétára.
F: A minisztérium cáfolta, hogy nincs pénz krétára.
R: Éppen ez az. A legutóbbi beszélgetésésünk óta több miniszter jött és ment. Köpeczi, Czibere és Glatz jött és ment, Andrásfalvy még csak jött.
F: Bocsánat. De mit akarsz mondani? Hogy Czibere hiába volt műszaki ember, a technika módszertan ugyanannyit nem ment előbbre, mint humán elődje idején?
R: Na nem, csak hát amikor miniszterek jönnek-mennek, mi itt elvonulunk az elefántcsonttoronyba Fitch-csel, Madách-csal...
F: Ezek legalább nem jönnek-mennek.
R: Igaz. Na mi van azzal a Fitch-csel?
F: Hallottál róla?
R: Nem, csak olvastam *róla*.
F: Szerinted tényleg nincs köze a technika módszertanhoz?
R: Mindennek van valami köze mindenhez.
F: És még én vagyok az elvont!
R: Mindketten. Engem Fitch egészen más szempontból érdekel.
F: Nocsak. Nem mint technika-módszertanos olvastad?
R: Nem olvastam, csak olvastam róla. Arról van szó, hogy szerzőnk egy vad logikai lapban (15) nekiment néhány etikai értéknek.
F: A "törekedni", a "cselekedni", a "hinni", a "vágyakozni", a "képesnek lenni", a "kötelesnek lenni" és az "értékesnek lenni" relációkat vizsgálta. Mi ebben a "vad"?

R: Éppen ez a leinfinitívuszozás.
F: Leinfinitívuszozás?
R: Leinfinitívuszozás. Ti mindent leinfinitívuszoztok. Nektek nincs *szeretet*, csak az "x szereti y" bináris relációja. Nem ismeritek a "küzdelem" szót se. Pedig ezek (a *hit*, a *vágy*, a *képesség*, a *kötelesség*, az *érték*) mind-mind értékfogalmak. Féltek, hogy életre kelnek. (16)
F: Value concepts, or concepts closely related to value concepts.
R: Tessék?
F: Fitch-ből olvastam fel. "Értékfogalmak, vagy értékfogalmakhoz szorosan kapcsolódó fogalmak."
R: Erről van szó.
F: Na de mit akarsz az értékfogalmakkal a technika-módszertanban?
R: Ha ezt tényleg nem érted, akkor miért hoztad szóba *te* Fitch-et?
F: Én csak cukkolni akartalak Madách-csal, mivel mostanában mindig küzdesz meg bízol (egyetlen ficcs nélkül).
R: Nagyon szellemes. Viszont kicsit komolyabban: a *technika*-módszertannak is van egy emberi oldala, s ezt a nagyfene kuhni paradigma tökéletesen figyelmen kívül hagyja. Ha nem vetted volna észre: Az *ember* tervez, az *ember* szervez, az *ember* viselkedik és az *ember* értékel. Tervezni, szervezni, viselkedni és értékelni: *emberi dolog*.
F: Hű, de belefeledkeztél! Már infinitivuszolsz is.
R: Ha folytathatnám... A te jelenségeid, elméleteid, modelljeid, módszereid, kompetenciád, relevanciád és értékismérved nem emberi kategóriák, hanem a tudomány jellemzői!
F: De hát a jelenségeket...
R: ...*ember* foglalja elméletbe. Ezt akartad mondani? Szofizma! Persze, hogy az ember. De *éppen* ez az, amit a tudomány elhanyagol!
F: Neked a tudomány embertelen, mert objektív? Szóval nem eléggé szubjektív? Nem eléggé gyarló? Nem eléggé megbízhatatlan?
R: Most még két mondat, és visszatérünk a tudásszociológiára.
F: Ismeretszociológiára.
R: Semmi közöm a tudásszociológiához. Hamvas különben is saját dugájába döntötte. (17)
F: A Hamvas saját dugájába?
R: Ez most olcsó volt.
F: Olcsó. Bocsánat. Ha jól értem, te az emberi oldalt, az emberi tényezőt legitimizálni akarod a tudományon belül.
R: Csak a technika módszertanán belül.
F: Mint tudományon belül?
R: Nem. Mint cselekvésen belül.
F: A cselekvés is tudomány. (18)
R: Nem unod még?
F: Megint bocsánat. Ha jól értem, úgy érzed: a technika elidegenedik az embertől. Ennek oka az, hogy elszakszerűsödik. A szakszerűségek: tevrajzok, diszkek, robotkarok és programok közt nincs helye az embernek. Gyámoltalan, dilettáns, meztelen, didergő emberke. Hogy kaphat rangot, mielőtt egy gép végleg eltaposná? Hát úgy, hogy felvértezi magát Fitch-csel. Jó így?

R: Bámulatos!
F: Szerinted ezt Fitch már gondolta?
R: Gondolta a fene. (19)
F: Persze, persze. De hogy lehet hozzákezdeni?
R: Mihez?
F: Mondjuk így: a technika-módszertan felfitcheltetéséhez.
R: Akkor már nem jobb a "perszonális modalitások értelmezése a technikaelmélet kontextusában"?
F: De, sokkal jobb. De nem fog ez az egész perszonális modalitásügy szükségképpen elembertelenedni, mihelyt a szimbolikus logika páncélzatába öltözteted?
R: Vártam ezt a kérdést. Farkasok közt farkas, technikák közt páncél.
F: Prokrusztész ágy?
R: Persze. Az is. Baj?
F: Folytassuk?
R: Kezdjük el!
F: Én a beszélgetésre gondoltam.
R: Én a munkára.

Jegyzetek

Az első rész a Pedagógiai Technológia 1988/1. számában jelent meg.

2. V.ö. **Zsolnai** József – **Zsolnai** László: Mi a baj a pedagógiával? Tankönyvkiadó, Bp. 1987.
3. **Gauzerné Lóczi** Csilla: Van – hozzászólás a "Van–e technika módszertan" c. cikkhez. Pedagógiai Technológia, 1988/2.
4. T.S. **Kuhn**: A tudományos forradalmak szerkezete. Gondolat, Bp. 1984.
5. L. 1. jegyzet.
6. F.B. **Fitch**: A Logical Analysis of Some Value Concepts. The Journal of Symbolic Logic *28*, 135–142, (1963).
7. Fitch által tanulmányozott "strives for" (törekszik, küzd) és a "beleives" (hisz, bízik) relációt, s az ezekből a Fitch–féle felfogásban felépíthetőket nevezzük perszonális modalitásoknak.
8. V.ö. Janus, 1986. ősz, 3. füzet. A Janus Pannonius Tudományegyetem folyóirata.
9. Célzás arra, hogy Hamvas Béla az "ismeretszociológia" kifejezést használta. L. **Hamvas** Béla: A modern társadalom idólumai. In: **Hamvas** Béla: Közös életrend. Válogatás esszéiből. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Bp. 1988, 95–119. old. Eredeti megjelenés: Országépítés, 1939. 2. sz. 287–299. old.
10. Lásd az előbbi jegyzetet!
11. V.ö. 3. jegyzet.
12. Oktatási segédlet III. évf. levelező tagozatos technika szakos egyetemi hallgatók számára. Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs Technika Tanszék 1987. február.
13. Célzás arra, hogy a Tarski–iskola nem tesz különbséget nyelv és elmélet között, ill. azokat egyértelműen egymáshoz rendeli. Lásd: L. **Henkin**, J.D. **Monk**, A. **Tarski**: Cylindric Algebras. North Holland, Amsterdam etc. 1971. 46. old.
14. Célzás arra, hgoy Novobátzky Károly, az 50–es években élő elméleti fizikus egyszer így írt a pedagógusokhoz.
15. V.ö. 6. jegyzet.
16. Célzás a következő cikkre: W.V.O. **Quine**: Arról, ami van. In: I.U. Copy, J.A. **Gould**: Kortárs tanulmányok a logikaelmélet kérdéseiről. Gondolat, Bp. 1985. 273–296. old.
17. L. 9. jegyzet.
18. Célzás arra, hogy Fitch (v.ö. 6. jegyzet) a cselekvés fogalmát is értékfogalomnak tekinti, s logikailag elemzi.
19. Célzás Arany János állítólagos mondására, hogy a kritikusok az íróknak tulajdonítanak bizonyos le nem írt gondolatokat.